

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Подібний розподіл збережено у новій версії збірника тренувальних тестів [2], проте відбулася корекція їх змісту відповідно до вимог проведення зовнішнього оцінювання у 2011 р., згідно яких тест містить завдання таких форм: з вибором однієї правильної відповіді, на встановлення відповідності, на встановлення правильної послідовності, відкритої форми з короткою відповіддю. Прикладом останньої форми завдань є завдання такого змісту: «Виокреміть ознаки, які властиві зображеним на малюнках птахам» (тест № 6, завдання 30 [2, с. 36]).

А Будова ніг	Б Добовий період активності	В Екологічна ніша	Г Екологічна група
1 тонкі короткі	1 день	1 комахоїдні	1 продуценти
2 з видовженими передніми пальцями	2 ніч	2 зерноїдні	2 консументи I пор.
3 з гострими кігтями	3 протягом доби	3 трав'яїдні	3 консументи II пор.
4 з сильнозагнутими кігтями		4 хижі	4 редуценти

Важливим елементом успішної роботи з тренувальними тестами є детальний покроковий інструктаж щодо роботи із зведеним бланком відповідей, виконання окремих форм завдань та встановлення зв'язків між елементами навчального змісту біології.

Таке розуміння ролі вчителя у процесі підготовки учнів до зовнішнього оцінювання забезпечить, на нашу думку, якісно інший рівень готовності випускників до такого важливого виду випробувань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Біологія: зб. тренув. тестів для підготов. до зовніш. незалеж. оцінювання / Н.Ю. Матяш, Т.В. Коршевнюк, О.В. Костильов, О.А. Цуруль. – К.: Генеза, 2009. – 108 с.*

2. *Біологія: зб. тренув. тестів для підготов. до зовніш. незалеж. оцінювання / Н.Ю. Матяш, Т.В. Коршевнюк, О.В. Костильов, О.А. Цуруль. (2-ге вид. доопрац.) – К.: Генеза, 2011. – 128 с.*

3. www.testportal.gov.ua.

УДК 821.161.2–2.09 Жарко

Ципнятова І.В.

ЖАНРОВЕ РОЗМАЇТТЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ ЯКОВА ЖАРКА

В статті розглядаються жанрові композиції літературного творчства Якова Жарка. Представлені основні жанри, в яких працював письменник, що дає можливість краще знати й оцінити його несправедливо призабуте творчство.

Значна літературна (поетична і прозова) спадщина Я. Жарка є однією з найпомітніших з-поміж так званих «білих плям» в історії української літератури, її ґрунтовне, всебічне дослідження – невідкладна справа нашого часу, яка, без сумніву, прислужиться не тільки читачам-шанувальникам української літератури, але й її дослідникам, які ще не сказали слова, гідного цього відомого в свій час, але уповні недослідженого, несправедливо призабутого письменника.

Перша публікація ліричних творів Я. Жарка відбулася 1884 року [Перші ліричні твори. Ч. 1. – Полтава, друк. Полт. губ. Правління, 1884. – 124 стор.]. У ній представлені твори громадянського звучання («До України»), особливо широко – пейзажна та інтимна лірика («Ставок маленький серед гаю», «Хмари», «Ранок», «Вечір», «Долиною вітер віє...», «Нащо жить, як миленька забула...», «Кохання», «Любивсь я щиро, вірно», «З другом мене розлучили» та ін.), історичні пісні на тему з минулого України («Козак», «Далеко поїхав козак на чужину», «Чумакова доля»).

Збірка відзначається широким жанровим діапазоном: поряд з класичними формами ліричного вірша зустрічаємо в ній пісню, баладу, рідкісні жанри елегії та епітафії, дві поеми («Челядка» і «Переселенці»). Виявляється і подальша наскрізна тенденція до об'єднання віршів у цикли (Цикл «В Україні: I. Весна, II. Кохання, III. На ниві, IV. Розлука, V. Пісня («У березі, дівчинонька...»), VI. Вернувся, VII. Люба матуся, VIII. На могилі, IX. Над нивою, X. Нещасні»). Протягом 1887-1894 рр. окремі поезії Жарко друкує в різних виданнях – альманасі «Складка», найчастіше – журналі «Зоря». У 1899 р. у Санкт-Петербурзі виходить збірка письменника «Байки» (25 творів). Далі – активне співробітництво Я. Жарка як прозаїка з Літературно-науковим товариством ім. Т. Г. Шевченка. І, нарешті, у революційному 1905 році виходить друга збірка поезій митця – «Пісні» (Катеринодар, друк. Е. Кіліус, 1905, 16 стор.), яка, крім опублікованих раніше творів, містила ряд нових поезій фольклорного характеру). В 1912 році з'являється 2-е видання «Байок» (К., друк. Першої Київ. друк. спілки, 48 с.). В архіві письменника залишилися твори перших і останніх років, окремі вірші «З єгипетського циклу», поезії поза збірками.

Лірика Я. Жарка 80-х років, здебільшого витримана в дусі української народної пісні чи українського романсу, легко укладається в цикли, де простежено рух і розвиток почуття, його злету й спади, радісні й сумні моменти і славиться життєтворна, вітальна сила кохання, – наближаючись настроєво до збірки «Зів'ялого листа» І. Франка, «Книги пісень» Г. Гейне. Легкий, граційний стиль (переважно трьохстопний ямб і хорей) відзначає пісні кохання, поезії-романси «Та що це сталося зі мною», «У моєї чарівниці», «Ген на синій стелі неба», «Розцвіли в саду жерделі», «Я приніс тобі волошки», «Ти сказала: «Мій коханий!». Народнопісенними порівняннями, фольклорними вишуканими й водночас усталеними образами окреслюється краса милої:

У моєї чарівниці

Сині очі, як зірниці.

Як коралі, ніжні губки

В білосніжної голубки.

Як пшениці спілий колос,

*Шовком пада довгий волос,
Як шнурочки, чорні брови
Личко гарне до любові.*

На початку 1891 року митець завершує підготовку другої збірки своїх поезії – «Молодик. Пісні та думи», яку подав до Головного управління в справах друку. Вона засвідчувала, що семиріччя, яке віддаляло її від «Перших ліричних творів», не було марно витрачене поетом: політичний зір його загострився, розширилась сфера соціальних зацікавлень, змужніла емоційно, настроєво сама муза поета. Композиційно «Молодик» нагадує ідейно-структурний задум, не реалізований з цензурних міркувань у першій збірці.

Завершується мандрівка цікавим щодо жанру поетичним репортажем з однієї з міських вулиць («На вулиці»), де тема соціальної несправедливості, тема невідповідності жалюгідного економічного становища народу багатству і щедрості його землі звучить особливо відкрито й мужньо – на повний голос.

Серед жанрів лірики Я. Жарка окреме місце посідає віршована мініатюра, використана у циклі дитячих віршів – «Діткам». Тут бачимо всі улюблені українські казкові образи, такі як «Садочок», «Бджілка», «Вишенька», «Котик», «Жабка», «Півник», «Вовчик», «Горобчики» та ін. Звичні, зрозумілі для української дитини, улюблені образи флори і фауни, коротка, виразна форма, зрозумілі життєві ситуації, доброта і гумор, характерні для циклу «Діткам», ставлять ці вірші в один ряд з кращими творами для дітей Л. Глібова, Лесі Українки, інших поетів.

Поза тематичними циклами у періодичних виданнях (переважно журналі «Зоря», 90-91 рр. ХІХ ст.) Я. Жарком публікувалися окремі поезії різних жанрових форм: вірші-посвяти, ліричні поезії фольклорного характеру, поетичні мініатюри-зарисовки.

До реалізоцентричних форм поезії належать перш за все вірші-посвяти: «Тарасові Шевченку. В тридцять роковини його смерті» («Зоря», 1891 р., № 5, с. 81); «Артистці М. К. Садовській (Тобілевич). На вічний спомин!» («Зоря», 1891 р., № 18, с. 207); поезія останніх років життя «О. Олесеві – Кандибі».

У перших з них вгадуються народні прийоми фольклорного жанру голосіння: в них поєднується жаль і сум за небіжчиком і підкреслюються його високі риси і заслуги.

*...Ти заповідав нам щиро любити брата брата,
Не мати ніколи неправди зерна за собою,
Любити свій край, поки серце у грудях тріпоче,
І душу свою положити за благо людей!*
(«Тарасові Шевченку»).

У 90-х роках 19 століття Я. Жарко пробує себе у якості письменника-байкаря. Перша збірка байок Я. Жарка опублікована в 1899 р. («Байки», СПб, тип. М. Д. Рудометова, 1899, 25 стор., 25 творів).

Порівняно з байкарською творчістю Л. Глібова, яку Франко назвав «головним титулом заслуги сего талановитого поета», [38, С. 73] байки Я. Жарка дещо вужчі і своєю проблематикою і поетикально-стилістичною палітрою.

Твори цього жанру у Я. Жарка – це цікаві сюжетно оригінальні твори (поет майже не повторює байкарів – своїх попередників, що було традиційним для майстрів цього жанру), віршовані оповідки з обов'язковою заключною мораллю-повчанням, на зразок «сили» у Г. Сковороди.

Соціальний аспект у байках Я. Жарка слабше виражений, переважає морально-етична проблематика: засуджуються пихатість і чваньковитість, неробство і здирство, користолюбство й зажерливість, «короткий розум», порушення особистої і суспільної моралі, невігластво, невміння любити й цінувати своє, рідне. Байкар Я. Жарко закликає людей шанувати одне одного, жити по правді й справедливості, не дерти носа перед слабшим і біднішим, а найбільше перед тим, хто потрапив у біду. Етико-гуманістичний настрій пронизує всю байкарську творчість поета.

В моральному резюме письменника звучить сквородинська мудра порада: людина не має брати на себе функції, яких вона не в силах опанувати – крім ганьби, це нічого їй не принесе.

Глибоко народна мова байки: в ній вживаються синонімічні ряди дієслів (підб'їжить, брекне, пхне, плюне, сіпне, ухватиться зубами), іменників (глум, крик, свист, гук), що мають знижувально-гумористичний відтінок; ідіоматичні вирази («Яке цабе чвалало поміж нами», «Боки із вухами спасати», «Покинув гемонську і шкуру, Що почепив на себе здуру» та ін.).

Незважаючи на цілком успішне творче репрезентування в жанрі байки (свідченням чого можна вважати й ще одне видання – «Збірник українських байок», 1915 р., у якому поряд із найкращими байками П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки, Л. Глібова, М. Старицького та ін., були широко представлені й твори Я. Жарка), цей жанр не вповні влаштував поета. Реаліст за покликанням, схильний передусім до соціальної тематики, Я. Жарко тяжів не стільки до «напіввідвертої, як до відвертої, позбавленої пут алегоричності та недомовок правди», й тому одночасно з підготовкою другого видання «Байок» активно працював ще в одному – найцікавішому для нього жанрі: політичній сатири.

Вагомим наслідком цієї праці стало видання 1912 р. його найбільшої за обсягом збірки «Катеринодарцям. Сатиричні вірші пана Шпильки», яка вповні репрезентувала сатиричний хист Жарка-поета, його схильність до критичного відтворення життя й моралі тогочасного російського суспільства.

Об'єктами найбільш дошкульних сатиричних випадів, «уколів» Шпильки неодноразово стають, як і в байках, жадібні й бездарні «думці» – виборні «представники народу» у державній Думі та «батьки» міста, члени Катеринодарської управи, що в інтерпретації поета виступають як представники всієї корумпованої і морально збанкрутілої верхівки тогочасного російського суспільства.

Спираючись на цю узагальнюючу каталогізацію, можемо стверджувати, що в своєму творчому розвитку Я. Жарко пройшов шлях як поет-лірик від традиційної романтичної поезії (близької до творчості «запізнілих романтиків», за визначенням В. Погребенника), створив цілий масив поезії реалізоцентричної, близької ідейно і тематично до поезії І. Франка, М. Старицького, О. Кониського, М. Чернявського та інших попередників і сучасників, сягнув рівня новітньої, модерністської. В поезії боротьби, у

віршах медитативно-філософського характеру поет вдається до модерністських прийомів наскрізної символіки й метафоричного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кузнєцов Ю. *Імпресіонізм в українській прозі кінця XIX – початку XX ст.* /Юрій Кузнєцов. – К. : Наукова думка, 1995.
2. Левчик Н. В. *Традиційне й нове у стилі М. П. Старицького-поета.* /Н. В. Левчик // *Індивідуальні стилі українських письменників XIX – поч. XX ст.* – К. : Наукова думка, 1987.
3. Мельник В. О. *Суворий аналітик доби. Валерян Підмогильний в ідейно-естетичному контексті української прози першої половини XX ст.* /В. О.Мельник. – К., 1994.
4. Ткачук О. *Наративна перспектива та дистанція в модерністичному дискурсі кінця XIX – початку XX століття* /О. Ткачук // *Слово і Час.* – 2003. – № 11.
5. Ткачук М. П. *Українська поезія останньої третини XIX століття: основні тенденції розвитку й естетична стратегія : навчальний посібник* /М.П.Ткачук. – Тернопіль : ТДПУ, 1998. – 80 с.
6. *Українська література у портретах і довідках. Давня література – література XIX ст. Довідник.* – К. : Либідь, 2000. – 360 с.

УДК 378 (073)

Чугаєвська Л.В.

КУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1920 – 1939-і роки)

В статтю досліджена культурна адаптація українських студентів, котрі по різних причинах опинилися на території чужого державства. В силу тяжких матеріальних умов вони не сломалися, не пали духом, а проводили активну діяльність, спрямовану на культурне розвиток.

Сучасна незалежна Україна постала в результаті довготривалої боротьби багатьох поколінь українців за власну державу. Важливу роль у відтворенні державницьких ідей та втілення їх в життя відіграли наші співвітчизники, які в силу різних причин, тимчасово проживали поза межами Батьківщини.

Дослідники виділяють чотири великі хвилі в історії української еміграції. Найбільш масштабною була друга хвиля еміграції за чисельністю та широтою представництва в ній громадян з різних куточків українських земель. В міжвоєнний період українські студенти-емігранти проводили активну культурно-освітню діяльність. Вся ця робота зосереджувалася в середовищі студентських організацій. [3]

Долаючи проблеми побутово-організаційного характеру, українські студенти з кожним роком все більше пересвідчувалися якого великого значення європейські держави приділяють культурному розвитку суспільства, а молоді зокрема. Українські студентські об'єднання в еміграції активно створювали сприятливі умови для культурної праці своїх членів. Керівництво студентських організацій головне своє завдання вбачало у створенні умов для дбайливого ставлення молоді до української культури і мови, розкритті потенціалу українських студентів у культурному і освітньому плані, залученні до співпраці представників духовних, культурних, мистецьких прошарків українських емігрантів з метою культурного виховання молодого покоління.

Українська еміграція шукала і часто знаходила підтримку в своїй культурно-просвітній роботі серед політиків, громадських діячів, населення країн перебування. Найбільш показовим може бути позиція президента Чехословаччини Т. Масарика. Культурно – національні питання завжди були для нього пріоритетними. Він відстоював і право українського народу на власний культурний розвиток: «Література і мистецтво, філософія і наука, політика і адміністрація, моральний, релігійний і взагалі духовний характер кожного народу, а отже і українського, мусить бути національний» – підкреслював чехословацький президент Т. Масарик.[2] Безпосередньо, у цій підтримці проглядалося прихильне ставлення до її культурної праці.

Користуючись лояльним ставленням чехословацької влади, українські студентські організації розгорнули найбільш активну діяльність в Чехословаччині. Вони докладали всіх зусиль, щоб молодь не забувала про українську мову, культуру та звичаї. Культурним розвитком українських студентів у Чехословаччині найактивніше опікувався Український Громадський Комітет на чолі з М. Шаповалом. З цією метою в 1922 році він створив культурно-просвітницький відділ. У перший рік своєї роботи, зусиллями відділу був заснований Український Гурток Пластичного Мистецтва. В ньому викладали майстри, які прагнули навчити українських студентів азам пластичного мистецтва. З метою залучення більшої кількості студентів в липні 1923 року воно влаштувало виставку, на якій члени гуртка представили кращі роботи. Наприкінці 1923 року гурток перетворили на Українське Товариство Пластичного Мистецтва.

Новостворене товариство продовжувало існувати при УГК в Чехословаччині. Керівником товариства був призначений професор Д. Антонович. У листопаді того ж року, він створив Студію Пластичного мистецтва при Українському Товаристві Пластичного мистецтва. На відміну від Товариства, в студії працювали виключно українські артисти-малюрі, різьбарі та архітектори. Після завершення студії, вони залишалися членами Товариства і відвідували практичні заняття для власного задоволення. [6]

Керівництво товариства помітило, що з часом його популярність зростала. У зв'язку з цим наприкінці 1923 року в Празі культурно-просвітній відділ Українського Громадського Комітету прийняв рішення створити другу Студію Пластичного Мистецтва при Товаристві. Студію, як приватну вищу школу мистецтва, затвердило на початку 1924 року Міністерство Народної Освіти та Шкільництва в Чехословаччині. Професорський склад комплектувався з майстрів мистецтва, професорів та доцентів Українського вільного університету та Педагогічного інституту імені М. Драгоманова в Празі і Господарської Академії в Подєбрадах. Практичні заняття проводилися з малювання, скульптури, архітектури, графіки та прикладного мистецтва. Поряд з українцями, навчатися в студіях прагнули також чехи, білоруси, хорвати та студенти інших національностей. [1]